

2. Проблема. *Літературознавча енциклопедія*: У двох томах. Т. 2. / Авт.-уклад. Ю.І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. С. 274.

3. Шкляр В. Чорне Сонце : збірка. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 304 с.

Мазуренко Людмила Русланівна – здобувачка СВО магістра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 035.01 Філологія. Українська мова та література). **Наукові інтереси:** історія української літератури кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Ольга Горбачук-Наровецька
Наук. кер. – к. філол. н., ст. викл. Зелененька І. А.

ГЕРМЕТИЧНА НАЦІОЦЕНТРИЧНІСТЬ ПОЕЗІЇ ВАСИЛЯ ГЕРАСИМ'ЮКА

Анотація. Розвиток української літератури II половини ХХ століття був обмежуваний колоніальним тиском. Тому спротив втілювався у герметичних мистецьких формах, завдяки яким поети оновили інструментарій для вираження націоналістичності в образно-символічному ладі, у міфізації й ритуальності. Зокрема, у поезії Василя Герасим'юка вияскравився етнокультурний колорит Гуцульщини, що приваблює дослідників своєю універсальністю.

Ключові слова: модернізм, постмодернізм, герметизм, Київська школа поезії, андеграунд.

Annotation. The development of Ukrainian literature in the second half of the twentieth century was limited by colonial pressure. Therefore, resistance was embodied in hermetic artistic forms, thanks to which poets updated the tools for expressing national centrism in figurative and symbolic terms,

mythification, and ritualism. In particular, Vasyl Herasymiuk's poetry reflects the ethno-cultural flavor of the Hutsul region, which attracts researchers with its universality.

Keywords: modernism, postmodernism, hermetizm, Kyiv School of Poetry, underground.

Актуальність дослідження. Творчість Василя Герасим'юка є яскравим свідченням тихого домінування європейських тенденцій у мистецтві підсоветської України в умовах перманентного розвитку української літератури другої половини ХХ століття попри видозмінений колоніальний гніт. Культурно-мистецьке протистояння мистецької еліти України й тоталітаризму розтяглося, практично, до кінця ХХ століття, перетворившись на постколоніальну травму, яка проникла в усі сфери тогочасного життя, впливала на формування літературних поколінь українських письменників: особливо від відлигівців (дисидентів, зокрема) до Київської школи (явище органічно сприймаються в контексті вісімдесятництва), урешті перетворившись на після тоталітарну травму в межах ХХІ століття, зануривши українців у черговий виток протистояння, який, маємо гіпернадію, завершиться остаточною перемогою українців, котрі сповідують демократичні цінності, виголошені поколіннями постепохи (й герметистами, зокрема), що є своєчасним для дослідження.

Стан дослідження. Тяглість літературного процесу II половини ХХ століття сприймається покрізь постаті представників традиційної (офіційної) поезії відлигівців (зокрема, Дмитра Павличка, Ліни Костенко, Івана Драча, Бориса Олійника, Володимира Забаштанського, Василя Рубана, Ірини Жиленко тощо), та експериментальної (неофіційної, андеграундної) поезії (Василя Голобородька, Івана Семененка, Ігоря Римарука, Василя Герасим'юка, Івана Малковича тощо); механізми творення їхнього поетичного світу з іманентною національною символікою

[Зелененька 2023: 179] відображені в дослідженнях В. Моренця [Моренець], І. Дзюби [Дзюба 2003: 7-8], Т. Пастуха [Пастух 2008: 258], І. Зелененької [Зелененька 2008: 11-12], [Зелененька, Ткаченко 2023: 179-181], В. Ткаченко [Зелененька, Ткаченко 2023: 182-184] та ін. Актуальним є заглиблення в образно-символічний світ поезії періоду зрілості Василя Герасим'юка.

Тому *мета нашої розвідки* – з'ясувати особливості етноінтелектуальної образності лірики Василя Герасим'юка (на основі видання «Була така земля. Вибране»).

Виклад основного матеріалу. На відміну від «реалістичної форми відображення зовнішнього світу» [Пастух 2008: 257] у творах українських офіційників, образний світ поезії Василя Герасим'юка, як і згаданих представників Київської школи, просторується у контексті герметичної поезії, що, за Тарасом Пастухом, є «радикальним модерним експериментом, який передбачає свого вдумливого, уважного й наполегливого читача, чи, радше, реципієнта» [Пастух 2008: 252]. Поетичний світ Василя Герасим'юка – метафоричний, міфологічний, закорінений у етнокультурні глибини Гуцульщини [Пастух 2008: 258], сповнений ритуальності, ретроспектив із історії, символічно переосмислених покрізь призму подій 90-х років ХХ століття – початку ХХІ століття.

Карпатський світ як «художня мікрогалактика» [Тарнашинська 2001: 108] вимальовується від збірки до збірки, масштабуючись у поверненні до його історичних та культурно-моральних витоків, у глибшому розкритті його архетипів: «Спадковість така щільна, що кожна наступна збірка ніби прояснює мотиви попередніх та робить «заділ» для наступних...» [Дзюба 2003]. Тому книга поезій Василя Герасим'юка «Була така земля. Вибране» (2003) є свідченням того, що єдиний стильовий напрям, який заданий збірками «Смереки» (1982), «Потоки» (1986), «Космацький узір» (1989), «Діти трепети» (1991), «Осінні

пси Карпат» (1998), продовжено в ХХІ столітті, у збірках «Серпень за старим стилем» (2000), «Поет у повітрі» (2002).

Назва книги «Була така земля. Вибране» (2003), що акумулює ресурс ряду знакових збірок, написаних у ХХ столітті, дає нам уявлення про підсумувальне відчуття туги мистця за реліктовим гуцульським світом, за розрив українців (гуцулів, зокрема) із старшими поколіннями, із предками, це перманентний, вибраний біль втрат і опір тиску технократичної, постіндустріальної цивілізації, що не минатиме надалі. Василь Герасим'юк постає у творах, написаних під завісу тоталітарної епохи, як своєрідний медіум, своїми поезіями незримо плекаючи нитку родової історичної пам'яті – сегмент зв'язку перетворюючи в лінію, систему.

Його твори, сповнені, за Іваном Дзюбою, магією «позачасовості» [Дзюба 2003] та «позапросторовості» [Дзюба 2003] переплітають у своїх сюжетах три часові пояси – минуле, теперішнє та прийдешнє, та просторові – верх та низ, гори та полонини, Карпати та місто. Взаємопроникнення образів, їхній символічний підтекст та метафорична наповненість вимагають від читача інтелектуальних зусиль для осягнення їх онтологічного виміру та розуміння закодованих смислів, зокрема, есхатологічних. Цілісність та завершеність книги можна транслювати через образ жінки, який відкриває та завершує часовий континуум відображення світу. Широкий спектр іпостасей, у яких втілюється цей образ, зв'язує та тісно переплітає (почасти хаотично) періоди життя: дитинство, юність, молодість та зрілість (окремо від кожного періоду автор являє ініціації із опертям на гуцульські ритуали).

Поезія «Вінок тобі плетуть. І ти підходиш тричі...» інтерпретує Молоду, яка з благословенням починає свій новий шлях: «Ти – Молода. Іди. Заграли барвінкову...» [Герасим'юк 2016: 18], «Весільний кінь біжить. Шепоче на потоці. / Весільна жовта мла. Ранкова мла століть...» [Герасим'юк 2016: 18]. Тут закодована Україна, молода

держава, яка після століть боротьби здобуває свою омріяну незалежність. Образ барвінкового вінка має амбівалентне значення: його плели на весілля як символ радощів та сподівання.

У поезії «Прийшов, привітав, і сказали, що вже по весіллю...» вінок має протилежні конотації, символізуючи смуток та гіркоту: «І вийшов старий – срібний пояс і кучері сиві. / Холодні вінки барвінкові на трави поклав...» [Герасим'юк 2016: 69]. Україна в образі покинутої, але, водночас, безсмертної дівчини, жінки, матері постає у поезії «Нічні дзвони Володимирського», де наскрізним є мотив межового існування, виживання, незримої боротьби: «А ти безсмертна – кожен знає, / бо в тебе виходу немає, / коли сама, як смерть сама...» [Герасим'юк 2016: 98].

Образ жінки в поезії Василя Герасим'юка 80-90-х років ХХ століття поступово зазнає значних трансформацій, що доводять згадані видання лірики. Цей образ уособлює то сподівання на щасливе майбутнє, як-от у поезіях «Аркуш льоду. Лід. А де ж ріка?» [Герасим'юк 2016: 20], «В афини!.. Зранку – слово це... Йдеш...» [Герасим'юк 2016: 27], «Заручини» [Герасим'юк 2016: 68]; то вільний дух Карпат у ліричних творах «Вибігла серед ночі з хати...» [Герасим'юк 2016: 23], «Тридцятий черешневий цвіт...» [Герасим'юк 2016: 108]; то дівчину, наділену невід'ємною захисною силою, подарованою їй Карпатськими горами, у поезії «Перед тобою, над горою – ліс темний...» [Герасим'юк 2016: 26]; то спомин дитинства в образі матері у ліричному творі «Дальнім грунем...» [Герасим'юк 2016: 30]; то цілющу силу й спасіння у поезії «Така хвороба...» [Герасим'юк 2016: 42]; то еротичне начало, яке уособлює циклічну споконвічну відтворюваність усього в природі, як-от у ліричних творах «За вікном – водоспад. І таке мерехтіння...» [Герасим'юк 2016: 44], «Наші крики вітер посплітав...» [Герасим'юк 2016: 45], «Я прокинувся в серпні з холодних космацьких отав...» [Герасим'юк 2016: 31].

У поезії «Я промчався тунелем тих літ» образ жінки має багато незавершеності, маскулінних сумнівів у чистоті жінки, у вірності, що проектується й на Україну ХХ століття, на Україну зламу століть, що дійшла до свободи ціною межових випробувань: «Хоч весільний твій кінь не носив / Ні барвінку, ні рути, / Хтось волосся твоє розповив... / Може, протяг забутий?..» [Герасим'юк 2016: 159]. На поверхні сприйняття образу – нездійснене передається крах сподівань та смуток автора за втраченим самотнім світом.

Висновки. Отже, етноінтелектуальна образність як іманентна особливість лірики Василя Герасим'юка формується в результаті тривалої культурно-мистецької протидії «чужому» доби реакції та зверненню українських мистців до «свого», до національно-духовних засад, до етнокультурного світу Гуцульщини, зокрема. Поетичне слово письменника, в контексті герметичної поезії, вибудовує надпросторовий та надчасовий, метафоричний та міфологічний світ, сповнений власне гуцульських національних ритуалів та вірувань, образів та символів, – недосяжну константу у вирі оточуючого хаосу, осередок родової пам'яті, зв'язок з яким турботливо плекається поетом від збірки до збірки впродовж десятиліть.

Література

1. Герасим'юк В. Грегит. Вибране. Київ : Видавничий центр «Просвіта», 2016. 512 с.
2. Дзюба І. І є такий поет. Передмова. *Василь Герасим'юк. Була така земля. Художні твори, поезія.* Київ : Видавництво «Факт», 2003. С. 7–20. Електронний режим доступу: <https://cutt.ly/p3Co3W1>.
3. Зелененька І. «Чиї це ілюзії стенають плечима, якого народу...»: Тарас Мельничук і літературний процес 60-90-х років в Україні. Вінниця : «Едельвейс і К», 2008. 152 с.

4. Зелененька І., Ткаченко В. Етнокультурні коди в українській поезії доби реакції : від дисидентів до герметистів, від Тараса Мельничука до Василя Герасим'юка. *Філологічна освіта і наука : трансформація та сучасні вектори розвитку* : наукова монографія. Рига, Латвія : «Baltija Publising», 2023. С. 179–193.

5. Моренець В. Сучасна українська лірика (особливості розвитку і логіка саморуху) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. філол. наук. Київ, 1994. 48 с.

6. Пастух Т. Герметична поезія та київська школа. *Парадигма*. 2008. Вип. 3. С. 252–273. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/paradig_2008_3_20.

7. Тарнашинська Л. Василь Герасим'юк: «Найдовша дорога...», або Хоча все мало би бути навпаки. *Закон піраміди : Діалоги про літературу*. Київ : Університетське видавництво «Пульсари», 2001. С. 107–113.

Горбачук-Наровецька Ольга Василівна – здобувачка СВО магістра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)).
Наукові інтереси: історія української літератури ХХ століття.

Вікторія Денисюк

Науковий керівник – к. філол. н., доц., Ткаченко В. І.

ЖАНРОВА СВОЄРІДНІСТЬ ІСТОРИЧНОЇ ПРОЗИ У ТВОРЧОСТІ ВАЛЕНТИНИ МАСТЄРОВОЇ

Анотація. У статті визначено особливості української історичної прози. Виокремлено найвідоміших представників історичної прози. Простежено розвиток